

Лекція 20. Кримінологічне дослідження

План

1. Поняття кримінологічного дослідження.
2. Об'єкт, предмет та суб'єкти кримінологічних досліджень.
3. Мета, завдання та функції кримінологічних досліджень.

Література:

1. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3 кн. Київ: Вид. Дім «Ін Юре», 2008. Кн. 3: Практична кримінологія. 320 с.
2. Кримінологія: підручник / А. М. Бабенко, О. Ю. Бусол, О. М. Костенко та ін.; за заг. ред. Ю. В. Нікітіна, С. Ф. Денисова. Є. Л. Стрельцова. 2-ге вид., перероб. и доп. Харків: Право, 2018. 416 с.
3. Кримінологія : підручник / О.М. Джужа, В.В. Василевич, В.В. Черней, С.С. Чернявський та ін. ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. В.В. Чернея; за наук. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Джужі. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 612 с.
4. Профілактика злочинів: підручник / О. М. Джужа, В. В. Василевич, О.Ф. Гіда та ін.; за заг. ред. О. М. Джужі. Київ: Атіка, 2011. 720 с.

1. Поняття кримінологічного дослідження

Кримінологія як галузь наукових знань має справу з масовими соціальними явищами, такими як злочини, їх причини, суб'єкти, мотиви, умови тощо. Дослідження цих явищ неможливо без застосування наукової методології та раціональної організації наукового пошуку. Ефективне вирішення комплексу економічних, соціальних, правових, ідейно-виховних, організаційно-управлінських питань запобігання злочинності у суспільстві неможливі без глибокого вивчення цього явища. Тому систематичне, глибоке і всебічне вивчення злочинності є одним із найважливіших завдань науки кримінології.

У широкому розумінні *кримінологічне дослідження* – це соціальне дослідження, яке здійснюється з використанням методів вивчення суспільних явищ.

У вузькому розумінні *кримінологічне дослідження* – це сукупність статистичних, соціологічних, порівняльних, системних, математичних,

соціально-психологічних, логіко-правових та інших прийомів і способів вивчення злочинності та її закономірностей.

Кримінологічне дослідження – це процес збору, систематизації, обробки і аналізу інформації про злочинність та заходи щодо запобігання даному соціальному феномену. У суспільних науках «наукове дослідження» передбачає співставлення перевірених даних, які отримуються завдяки спостереженню, аналізу, висновків, на перевагу експерименту, що більш притаманно технічним наукам. Розрізняють два види дослідження: наукове (теоретичне) та конкретне (емпіричне). Перше націлено на теоретичне обґрунтування досліджуваної проблеми, друге – на отримання фактів через застосування різних методів, їх аналіз та розробку рекомендацій.

2. Об'єкт, предмет та суб'єкти кримінологічних досліджень

Об'єкти кримінологічного дослідження – це все те, що вивчається у процесі цього дослідження, а саме злочинність в різних її проявах, а також явища і процеси, що пов'язані з нею.

Об'єкти кримінологічного дослідження визначаються дослідником залежно від мети і завдань, які він перед собою поставив. Найбільш загальними об'єктами кримінологічних досліджень є: а) злочинність; б) причини та умови вчинення злочинів; в) особа злочинця; г) заходи, що приймаються державними органами і громадськими організаціями щодо запобігання злочинам.

Суб'єктами кримінологічного дослідження є конкретні організації, установи або окремі особи, які вивчають злочинність. До них відносяться: правоохоронні органи (юстиція, суд, прокуратура, Служба безпеки України, МВС України, Національна поліція); науково-дослідні установи; окремі наукові та науково-педагогічні працівники.

До **предмета кримінологічного аналізу злочинності** належать:

1) злочинність, її стан, рівень, структура, динаміка, територіальне поширення (географія);

2) характеристика окремих видів злочинів, виділених за певними кримінально-правовими та кримінологічними ознаками – родовим об'єктом посягання, характером злочинних дій, складом злочину, обставинами його вчинення, формою вини, особливостями суб'єкта вчинення злочину;

3) особа злочинця – розподіл осіб, які вчинили злочини, за соціально-демографічними та кримінологічними ознаками (стать, вік, соціальний стан, сімейний стан, рівень освіти тощо);

4) жертви злочинних посягань, їх характеристика за соціально-демографічними та кримінологічними ознаками;

5) причини та умови (фактори) економічного, соціального, демографічного, політико-правового, соціально-психологічного характеру, що зумовлюють вчинення злочинів;

6) прогноз злочинності в цілому та окремих видів злочинів;

7) заходи запобігання злочинам.

Наведений перелік змістовних блоків не є вичерпним і являє собою схему проведення максимального за обсягом кримінологічного аналізу злочинності, тобто її кримінологічну характеристику.

2. Мета, завдання та функції кримінологічних досліджень

Кримінологічні дослідження проводяться з метою отримання нових знань про стан, рівень, структуру та динаміку злочинності за певний період часу, про кримінальний контингент, особливості соціально-економічного життя, про тенденції розвитку злочинності та розробку її прогнозу і наукових рекомендацій з усунення або нейтралізації криміногенних факторів, підвищення ефективності роботи щодо їх запобігання.

Кримінологічне дослідження проводиться з метою отримання нових знань про стан, рівень, структуру, динаміку, характер злочинності в регіоні за визначений відрізок часу, про кримінальний контингент, тенденції розвитку злочинності, розробки її прогнозу і рекомендацій щодо усунення або нейтралізації криміногенних факторів, підвищення ефективності праці щодо її запобігання.

Характеризуючи конкретні завдання вивчення злочинності, необхідно вказати на чотири основні їх види. *Перше завдання* полягає у вивченні кількісних і якісних показників злочинності (стан, рівень, структура, динаміка, характер, географія). *Друге завдання* – виявлення і вивчення причин та умов злочинності. *Третє завдання* полягає у дослідженні обставин, які формують особу злочинця. *Четверте завдання* – дослідження системи заходів з протидії та запобігання злочинам, які здійснюють правоохоронні органи, з метою встановлення ефективності цих заходів.

Отже, узагальненою метою кримінологічних досліджень є пізнання властивостей злочинності, її зв'язків з соціально-економічними та іншими умовами життя суспільства, а також пізнання відносин, що виникають у сфері організації боротьби з окремими злочинами і злочинністю в цілому.

Конкретними цілями кримінологічного дослідження виступають: 1) виявлення точних показників злочинності в країні, окремих регіонах і населених пунктах за певний часовий відрізок; 2) *вивчення тенденцій розвитку злочинності та її прогнозування* на найближче майбутнє; 3) *пізнання взаємозалежності ступеня злочинних проявів в суспільстві від існуючих на конкретній території соціально-економічних та інших факторів*; 4) *моніторинг ефективності діяльності правоохоронних органів та інших суб'єктів у сфері профілактики злочинності*; 5) *аналіз характерних властивостей і поведінкових якостей осіб, які вчинили суспільно небезпечні діяння*; 6) *дослідження злочинності як соціального феномена в цілому і вивчення окремих видів і груп, що включають в себе споріднені суспільно небезпечні діяння*.

Завдання кримінологічних досліджень полягає у встановленні закономірностей, взаємозв'язків і взаємовідносин між структурними елементами, що породжують злочинність.

Кримінологічне дослідження для виконання поставлених завдань має відповідати загальним **принципам наукового пізнання**: методологія, апробовані методики, надійний інструментарій, історизм, порівняльність,

комплексність тощо; включати емпіричний (що ґрунтується на досвіді) аналіз об'єктів дослідження; бути спрямованим на отримання нових знань; відповідати правилам економії ресурсів тощо.

Наукове дослідження в кримінології виконує чотири **основних функцій**: описову, пояснювальну, прогностичну і регулятивну.

1) *описова функція* – це повна і об'єктивна фіксація характеристик об'єктів дослідження та існуючих між ними зв'язків і відносин;

2) *пояснювальна функція* – це теоретичний аналіз причинно-наслідкових зв'язків, виявлення закономірностей виникнення, розвитку і функціонування злочинності;

3) *прогностична функція* – це наукове передбачення розвитку явищ злочинності в майбутньому, визначення тенденцій і закономірностей її розвитку на перспективу;

4) *регулятивна функція* полягає в розробці та реалізації рекомендацій та пропозицій щодо удосконалення практики боротьби зі злочинністю на основі конкретного емпіричного матеріалу, отриманого в кримінологічному дослідженні.

Названі функції взаємопов'язані між собою і в цілому спрямовані на вивчення об'єкта кримінологічного дослідження.